

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

נדר

פרק

ב

זריזין

מסא"כ שלא לאכול וכלוה' דהוי כבד איסור חפלא לך אין איסור חל על איסור חלא וזילי' דכל איסורין נקרא איסור נדראי' ופי"ז אם אומר ברי זה עלי כבשר חזיר הרי חזיר איסור נדראי' הוא ולא חפלא וידיך יכול הוא להפסיק בו איסור חפלא נומר דזו יהי' כבשר חזיר להרי בשר חזיר גופו אינו איסור חפלא רק נדראי' ולכך אי"ל להפסיק בו וזוהו הוי קשה לכאורה למה חשבו הש"ס בדק י"ג בכור לדבר האסור דאי"ל להפסיק בו הלא בכור הוי איסור חפלא דהוא קדוש לקרבן דלכך נקראו נדרים איסור חפלא דעיקר נדרים נאמח בקרבן וקרבן כיון דהוי קדוש נצוו להקריב נקרא איסור חפלא אי"כ גם בכור הוי איסור חפלא ומה בכך דלא הוי דבר הגדור למלא עיקר הטעם ללא מהני להפסיק בדבר האסור הוי מחל לאיסור חפלא נדראי' להפסיק ולכך בכור דהוי איסור חפלא יכול להפסיק בו אף אם לא הוי דבר הגדור ומה קושיא וז"ל נומר כיון דקראי אחר בקשה כי ידור נדר עד שידור בדבר הגדור משמע כל דלא הוי דבר הגדור לא מהני בו' ההפסד ולפי"ז פריך הש"ס כאן כיון דכתיב לאסור איסור לרבות דבר האסור אי"כ נפרש האו קרא דכי ידור נדר למעט דבנכונות וטריפות לא מהני בו' ההפסד ולאסור איסור מריב דלאם הפסים בכבור ודכוותי' אף דהוי דבר האסור כיון דהוי איסור חפלא חייב בו' נדרא ונימא דתרווייהו איחנהו ואף אם הפסים בכבור ויעיל ואתי' ספיר ודו"ק היטב :

זריזין קראי ולפי האמת דבעיקרו המהפסים אי"כ זריזין קרא לחטאת ואסמך אף ברי' לא לא מהני החפסה בדבר ע"ז איסור ולכך לאסור איסור מריב חטאת ואסמך ואף דלעיל הכחנו דלאם דברה חזירי' כלב"א אי"כ אף מלאסור איסור אין ללמוד אף י"ל כעך דמ"ט ברא"ש דמל"ה ילפינן כן אי"כ לאסור איסור על נפשו הוי על נפשו מותר וילפינן מני' או למתפסים בדבר האסור וז"ל בו' או לחטאת ואסמך וא"ש ודו"ק היטב ועיין בק"א בחבורי' כגווי נדרים כו' ר"ה מ"ט דהוה סבך סוגיא :

שם גמרא לאסור איסור למ"ל לכדמניא כו' עיין בהר"ן והרא"ש מ"ט דהוה נאשון הרא"ש זריזין ביאור שכתב דאחי לרבות דמתפסים בדבר נדר האלא זה נאמח מקרא כי ידור נדר ונראה כוונתו דלאם לא הוי כתיב לאסור איסור הוי דרישין כי ידור נדר לרבות מתפסים בדבר הוי נדר ונאמח דבר האסור לא הוי ידעין דלמלא כ"ש דבר אסור כמ"ט הט"פ' ולכך זריזין לאסור איסור למתפסים בדבר נדר אי"כ שוב למ"ל קרא כי ידור נדר' אלא ודאי למעט דוקא דברה הגדור ולא דברה האסור אף לישב גוף הסוגיא כהה לעיל בפי"ק ישבתי שם יי"ט וכעת נראה ד"ל בע"א לפ"ד גרסא שהביא הר"ן בפי"ג דשבוטת גני פה דאמרינן יום שנהרג בו גדלי' בן אחיקם אי"כ טריד ל"י כו' דלא קמ"ל כיון דמדרבנן הוא רק כחם קמ"ל דאף אם הוי דאוריית' חייב נדרא ויכול אח"כ להפסיק בו ולכך א"ש דאין ד"ל דע"ז מריב"ה לאסור איסור דאף דברה שבוטת אסור נמי מהני בו' ההפסד והיינו אם נדר עליו יכול אח"כ להפסיק בו וז"ל לאסור איסור לרבות דלאם דאף במתפסים ביום שנהרג בו גדלי' דכלא"ה אסור חייב בהפסדו ולאסור דבר הגדור אי"כ ע"ז קמ"ל לאסור איסור ובהכי א"ש מה שהסקה הר"ן למעט כאן אמרינן דקרא לאסור איסור הוי לכדמניא ובשבוטת ילפינן ל"י מכי ידור נדר ולפי"ז א"ש כיון דבאמת כחבו הפוסקי' דלדבר על איסור חזרה אף להסודרים דלדבר חל על קיום מנוה' מ"מ בחפסה לא מהני דעתיקין קמהפסים אי"כ א"ש דהרי הרא"ש בקשה כאן למ"ד דברה חזרה כלב"א מני' מוכי ידור נדר חזירי' דמל"ה ילפינן ל"י אף אי"כ קשה היינו ידור נדר אבל מה פריך הש"ס מלאסור איסור הרי שם לא כתיב לה' וא"כ ר"ל דברה חזרה כלב"א (אך לעיל כתחנו ד"ל דעל נפשו מותר וילפינן מעל נפשו כמו מלשון לה' יי"ט) וזוהו א"ש הכל דשם בשבוטת האלף הש"ס לפי"ז דעתיקין קמהפסים אי"כ בדבר על איסור תורה לא מהני בו' ההפסד אח"כ אי"כ ע"ז איסור דרבנן לא שייך קרא ועל היסור ילפינן ל"י מוכי ידור נדר ולכך א"ל נקרא לאסור איסור ולכך יליף ל"י מוכי ידור נדר כו' ולאסור איסור מ"ל באמת כמ"ט דברה חזרה כלב"א אי"כ ליכא ידורא כלל מלאסור איסור אבל הש"ס כאן פריך ספיר למ"ד לא דברה חזרה כלב"א נימא דלאסור איסור מריב"ה דבר האסור בפרט דכאן מוקי לה למתני' כ"י ור' יבואל"ם מ"ל בלא אמרינן דברה חזרה כלב"א יי"ט בפי"ג דב"מ אי"כ לשיטתו פריך שפיר למעט מתיר בדבר האסור ולכך משני דמבעיא ל"י לכדמניא דהוא איסור כדכ"א דהשתא קמהפסים ולכך אף אם נדר על איסור חזרה חל בהפסדו וזה ע"ז ילפינן מלאסור איסור ולכך למ"ד לא דברה חזרה אמרינן בהשתא קמהפסים ולכך דברה חזרה אמרינן בעתיקין קמהפסים ולכך כאן אזיל לר"י לשיטתו מוכרח לתרץ דמ"ל בהשתא קמהפסים ושם הולך אליבא דהלכתא ולכך קו"ל בעיקרא קמהפסים ודברה חזרה כלב"א מיהו אף אם לא נימא כאן אין אנו זריזין לכך לפי דרכנו בכל זה אי"כ בעשייתו דכחש קאי הש"ס על גופא' דל"ל דלכך ברייתא דבבא מיי"ט ביום שנהרג מדרבנן אי"כ דהוה עיקר זריכות קרא הוי להפסדו בדבר הגדור מהני ע"ז ספיר דו מוכי ידור נדר ל"ל אבל כאן משני הש"ס אסור דכמו דלמניו דברייתא בהפסים ביום שנהרג בו גדלי' אף בלא"ה אסור הוא מ"מ משכח לה להפסיק בו אם נדר עליו ואח"כ הפסים בו אי"כ משכח לה באיסור חזרה נמי כה"ג היכי דהוי אסור ונדר עליו לוא מריב"ה קרא לאסור איסור וא"ש ודו"ק ובהפסיק דלא מהני בהפסדו באיסור חזרה יתפרש כמ"ט בפי"ק יי"ט ז

והנה לפי טעם ה"ל שכתבנו ללכך א"י להפסיק בדבר אסור לאיסור חפלא נדראי' א"י להפסיק א"י הוי נראה לפי דעת הרמב"ם דלמדיד חב"ו וההאלה' דהמדור לוקח על לא יתל דברי מלך דהאיסור חל עליו והנה זה ודאי הוי איסור נדראי' דהרי אין חפזן נאסר ענין רק הוא נאסר לרבות חבירו ועי"מ"ש בק"א שלי לב נדרים סו' רי"ג א"כ הוי נראה כה"ג א"כ אומר נכסי עליך כבשר חזיר מהני בהפסדו דהרי זה הוי נדרא נדראי' לאיסור נדרא נדראי' ויכול להפסיק דכמו דשבוטת אף דקיי"ל דא"י להפסיק בו מ"מ אמרינן דכאומר אף אני כמובו מהני אי"כ ה"כ בלומר נכסי עליך כבשר חזיר מהני אף דבאמת הרמב"ם וכל הפוסקים נתנו טעם אחר מחל דא"י למעט דבר שאינו איסור ללכך בכל ענין לא מהני בהפסדו בדבר איסור :

והנה בדרך ה"ל הוי נראה ליישב קל"ה דעת הרמב"ם מה שפוסק דכה"ו מונח לפניו בשר בכור קודם זריקה דמים והפסים בו אסור ואם הוא לאחר ז"ד מותר והמהו ענין ממי' אם הוא דבר הגדור אף אח"כ יתאסור קיי"ל בעיקרו קמהפסים ואם לא הוי דבר הגדור סמ"ד יי"ט מותר וגם למעט פסק החלה דלומר בכבור מותר סמ"ד וע' מש"ל בזה בדף י"א אף כעת נראה כד ד"ל דהרמב"ם הוי קשה לו מה דמשני לאסור איסור מבעיא ל"י לכדמניא דהוא דבר לאין לו הבנה והוא שפירש כפירושנו לקמן קמ"ל אף אם נדר על איסור חזרה והפסים בו אח"כ למעט אף כי חתם לו בהשתא קמהפסים אבל אן קו"ל בעיקרא קמהפסים וא"כ לא חל כולל בהפסדו בזה ולכך הוי מ"ל דבאמת לאסור איסור מריב"ה בכור אף דהוי דבר האסור וזה ממשט מוכי ידור נדר מ"מ בכור שאני דהוי איסור חפלא ויכול להפסיק בו אף מ"ל דלא הוי בכור לאסור חפלא רק אם ע"י מעשיו בו לא איסור נקרא איסור חפלא וכל דהוי מנינא הוי איסור נדרא ולכך קודם ששכתב ה"ל לו היסור א"י ה"ו בו שום וע"י שחיתו ששכתבו נאסר ואין לו עוד היסור ע"י מוס לכך הוי איסור חפלא ע"י מעשיו ב"א ולכך יכול להפסיק בו אכ"ה קול' ששכתב דל"י בו איסור ע"י מעשיו ב"א ולכך יכול להפסיק בו אכ"ה קול' ששכתב דל"י בו איסור ע"י מעשיו ב"א ונדר נדר ע"ז איסור נדרא וא"י להפסיק בו וכן אם כבד הוי אחר זריקה שוב אי"כ מעשה שחיתו ששכתבו וכך נשתלח מעשה עלו ע"י היסור הזריקה ומעשה מוליא מ"ד מעשה ונאסר רק איסור כמתיק' א"י הוי איסור נדרא וא"י להפסיק חפז נדרא ולא שייך נומר בזה בעיקרו קמהפסים דהרי עיקרו איסור נדרא הוי וא"י להפסיק בו ולכך אין בו איסור רק אם מתפסים קודם זריקה והש"ס דלא משני כן בדף י"ב היינו לכך לישנא דהשתא קמהפסים וכעין ספיר הל"מ הסוגיא להיעב"ם ולכך אם השתא קמהפסים אי"כ לאסור איסור נדר לרבות נדר ע"ז איסור והפסים בו כד אף אם הפסים בכבור לא מהני דוקא דבר הגדור בעינן אבל ל"ד קו"ל קיי"ל בעיקרו קמהפסים מריב"ה לאסור איסור בכור אף היינו דהוא קודם זריקה כ"ל אף כד דייקנן הא ליתא שברי הרמב"ם נוחן טעם אחר דלא"ה להפסיק באיסור דלא למעט מיהו איסור אי"כ אין לחקק ר"ן נדרא לתפ"ס א"י דהוחזקו קל"ה בדבר ה"ל ליישב מה דקשה לכאורה על הרא"ש דכתב דלמ"ד דברה חזרה כלב"א ילפינן מל"ה אף דמאן ילפינן דל"י ע"ז מנוה' תרתי שמעינן מל"ה' ולכאורה קשה הרי בדף י"ג אמרינן דל"ה מריב"ה או בכור או חטאת ואסמך אי"כ איך ילפינן כוללה מלשון לה' ודוחק נומר דולבנו שמשנין מתיב"ה אחת ודברי הרא"ש ק"מ א"כ אף גוף הסוגיא ה"י נראה לפרש כן למ"ט בק"א סו' רי"ג בישוב פו' שמשניות להרמב"ם חטאת ואסמך אם אזלינן בהר השתא ודאי הוי דבר הגדור ואם אזלינן בהר מעיקרא אז י"ל דהוי דבר האסור יי"ט א"כ א"ש להלך לישנא דהשתא קמהפסים דלא זריזין קרא דלאסור איסור למתפסים בדבר האסור ונדר בו אי"כ א"ל קרא לרבות חטאת ואסמך דהוי ודאי דבר הגדור ולכך מדרוש מל"ה לדרב הגדור ולא דבר האסור ובכור ממשט נאמח ללכך מ"ד דברה חזרה כלב"א ועלן דעריב"ה בכור יסבור כמ"ט דלא דברה חזרה ועי"מ"ש ל"ל ללמוד מזה בכור ונמ"ד דברה חזרה ילפינן מזה לדבר הגדור ובכור משמעט וחטאת ואסמך לא

שם גמרא וההניא הרי אה עלי באמת כו' הנה לכאורה הוי קשה למעט נקט כבשר ארי' ולא נקט כבשר א"י דבשלתא במשנה נקט לרבותא כמ"ט הרא"ש דפוחין לו דוקא עמ"א אבל כאן נקט לא אחר כלום ה"ל למתני כבשר ארי' והוי רבותא טפי דהוי היסור והסורה ע"י כדור ומ"מ לא אחר כלום אלא דבר האסור ומכ"ה כבשר אמת ולכך הוי נראה דבאמת בלומר כבשר א"י כיון דהרי א"י מתקשה ל"י הוי מלשון הקדש דלכך אה"ה אכ"ה כבשר עינין בש"ס פ"ק דקדושין גבי חלי"ך דפרוטה דליף שם מלומר רגלה של זו עולה כו' ועיין שם בחום' דמחלוקין בין לשון מקודש' ללשון מאורס' ל"י ועי"מ"ש אי"כ משמעט דמקודשת הוי לשון הקדש ממש אי"כ כה"ג הוי דבר הגדור דע"י כדור ודיבורה נאסרה ויכול להפסיק בה ולכך לא נקט כב"א דלא פסיקא ל"י דכזה אם מתקדשה בלשון מקודשת הוי דבר הגדור ולא דבר האסור ולכך נקט כבשר אמת דכזה מותר בכל ענין א"כ אבל באמת נראה דאף בלשון מקודשת לא הוי דבר הגדור והטעם נראה כמ"ט בק"א סו' רי"ג ועליו בסוגיא דעיקרו קמהפסים דלא הוי דבר הגדור רק אם נאסר בכבור ל"י או יכול להפסיק בו אבל אם נאסר ע"י מעשה לא הוי דבר הגדור ולכך ה"י בקדושין כיון דבעינן מעשה כשטר או בכסף כו' לא הוי דבר הגדור שיהיו יכול להפסיק בו כיון דשכתבו ב"א לאסור

דרוש הספר על מיתת צדיקים ועל חורבן

ארץ הגליל בארץ הקדושה שהיה ביום כ"ד מבת העבר ונחרבו העיירות ונהרסו הבתים ונהרגו אלפים נפשות מישראל ובהם גאוני וחכמי ארץ לרוב בעו"ה. ונחרבו ג' עיירות צפת טבריי שכם ואש עלה מים טבריי והרעיש טבריי וחומותיה. ושלישים כפרים. ולדעתי מרומז בקרא [תהלים ס'] הרעשת ארץ פצמתה רפה שבריה כי מטה. כי בארבעה תיבות פצמת שבריה כי מטה יש לצרף אותיות צפת ים טבריה שכם — דרשתי זאת בבה"כ הקדושה יום א' ב' אייר פ' אמור תקצ"ו לפ"ק — המו מעי לו זכור אזכרנו עו"ה לפ"ק.

אמור

אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו. אמרו חז"ל להזכיר גדולים על הקטנים, גם בני אהרן מיותר. וע"ד דרושתינו י"ל כי ידיעת ההפכים אחד, כשם שנעשו בני אהרן שנכנסו לפניו ממחילתם כן יעשו בלאתם חוץ למחילת קדושתם, כל איש על מקומו הראוי לו יבוא בשלוש, אין הכהן ראוי להתקדש יותר לכנוס לפני ולפנים, ולא להשפיל עלמו ממדרגת קדושתו ומן המקדש לא ילא דרשו חז"ל מקדושתו לא ילא, ולא יטמא ככל בעמיו פ"י הפשטנים וכן כתב רמב"ן לא יטמא הבעל והגדול בעמיו כי בעל לשון גדול ושר אינו ראוי להחל קדושתו לטמאות למחיס כי זה הוא יליאה ממחילתו. היות כן כשם שכפי אחרי מות הזכיר הקב"ה לאהרן שאל יבוא בכל עת אל הקדש והפחידו בזכירת מיתת בניו כפירש"י אחרי מות משל לרופא וכ"ו כידוע, ה"נ כשהזכיר לכהנים שלא ילאו חוץ למחילת קדושתם ולא יטמאו למחיס אמר הקב"ה אמור אל הכהנים, והזכירם בני אהרן שמתו שלא שמרו קדושת מדרגתם ומתו ע"כ יהי נזהרים לנפש לא יטמא בעמיו שלא ימותו כדרך שמתו בני אהרן, ומידי הזכירו בני אהרן חייב להתעורר על מיתת צדיקים כדאיתא בספרים כל המוריד דמעות ביה"כ על מיתת בני אהרן בקראו אחרי מות, לא ימותו בניו בחייהו והסיפוך בהיפוך ר"ל אחז"ל [שבת ק"ה:]: מפני מה בניו הקטנים מתים מפני שלא התאכל על אדם כשר, על כן כשהזכיר להם מרע"ה מיתת בני אהרן להזכירם על נפש נה לא יבואו הזכירם שלא יגרמו מיתת בנייהם הקטנים אם לא יבכו על מיתת צדיקים ע"כ אמר להזכיר גדולים על הקטנים שלא יגרמו ח"ו מיתת הקטנים אם לא יתעוררו על מיתת הצדיקים. ויגרמו להם חיים.

על

ההרים אשר נהי ועל נאות מדבר קינה שמועה שמענו או לנו כי נבירה לוקה בעו"ה ותחנעם ותרעש ארץ הקדושה ופלו גבורי ישראל ת"ח וצדיקים הרבה וגם נחרבו בתי כנסיות ובתי מדרשות — לשעבר שפך חמתו על עמים ואזכירם לכפר על נפשות הצדיקים וכדדרשו חז"ל [ילקוט תהלים ע"ט] מזמור לאסף קינה לאסף מיכע"י ל"י אלא על שפך חמתו על עמים ואזכירם לרחם על בנים ועששו בעו"ה אכל את יעקב וגם נהו השמו. על ההרים גדולי ישראל אשר נהי ועל נאות מדבר קינה, כמה לרות לרורות עלינו — אלו שפך חמתו על עמים ואזכירם בתי כנסיות מקדשות מעט ובתי מדרשות שמגדלים בהם תורה והם השוו לחורבות בתי מקדש כדכתיב [ישעי' נ"א]

כי יחם ה' ליון יחם כל חרבותי הם חורבות בני נדיקים ואלו נחרבו ושמתו מאין יושב דיינו — ואלו מתו כמה מאלות מישראל כמפולת ברעב ולמא ובהם כמה מאלות תינוקות של בית רבן הכל שאין בהם חטא, וכמה חכמי ישראל אלופי יהודא גאוים השמים לילות כימים על התורה ופל העבודה ואפי' ה"י הכתים קיימים דיינו, ואלו נהרסו עיירות ובתים ומתו חכמים שלא נמקום קדוש דיינו — כתיב [סוף ישעי'] היוחל ארץ ביום ה' אם יולד גוי פעם אחת, כי חד מנייהו כחרי מינן דכתיב וליון יאמר איש ואיש יולד בה, וחד מינן כדאזיל להתם כחרי מינייהו [כתובות ע"ה]. נמלא כל אי מרובע וזה נפשוטיהן ונלדיקם ות"ח שבהם כל אי שקול כמאות ואלפים נמלא בקדושת הארץ וחכמי יולד גוי פעם אי כי כל איש מהם היה לנו ולעם. ואיך ארץ קדושה כו אשר מוליד גוי פעם אחת איך תחולל הארץ וינתק ממקום חיותה. והיינו היוחל וישכר ארץ ביום אי אם כל כך קדושה שילד גוי פעם אחת — וכך אירע בעו"ה דיינו — ואלו ה"י כך והנשאריו היו לפליטה דיינו. אך הנשאריו כמתים בחייהם מחמת עוני ודוחק ערומי עלי מלבוש ואין כסות בקרה רעבים ללחם ולמחיס למים יתומים קטנים בני אבות ענוות מצלי בעלי אבנים מצלי עור ותושי' נדחה דיינו, אם לא היו שבורים בעלי מומין חרוץ ושכור שבר יד ושכר רגל. על אי כמה וכמה לרה כפולה ומכופלת, אין זה כ"א חלינו המה נושאים ומכאוב חטאתינו המה סובלים. הרימו קול ובכו בכה רב לנסך על קרבות שהקריבו.

כתיב

לא יקרחו קרחה בראשם ובצערם לא ישרטו שרעת וגו' כי את לחם אלהים הם מקריבים והיו קודש. דהנה גם בישראל כתיב [דברים י"ד] בנים אתם להי חלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת. ונראה אפי"ה לר"ך להזכיר בכהנים. דהפשטנים פירשו בנים אתם לה"א ע"כ לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי אין הפסד כל כך בשוב הבן אל אביו ליאור באור העליון. ובנים אחס לה"א ע"כ אין ללער כ"כ. והנה תינה בפשטיות ישראל, אך בקדושי עליון יפה להם שעה אי בתשובה ומע"ט בעה"ז מכל חיי העה"ז ולא יבוא לכו אפילו אור החיים של עה"ז והיו סד"ח שמונת לשרוט שרעת על מתים כאלו ע"כ חזר והזכיר אפי' כהנים קדושי עליון שיפה להם שעה אי בעוה"ז מ"מ לא ישרטו שרעת. אך הטעם באמת למה לא ילעזר על ככה, והח"ו מ"מ די להצדיקים הללו שזכו להיות קרנן תמים לכפר על עון הדור והרי הקרבנו קרבות הנשמות הקדושים. והיינו דקאמר לא יקרחו קרחה ולא ישרטו שרפת אפי"י שהם קדושים ויפה להם שעה אי בעה"ז מ"מ לא ישרטו שהרי את אפי' ה' לחם אלהים הם מקריבים. האישים הקדושים הללו הקרבנו לחם חלקינו וה"י קודש ע"כ אין לשרוט שרעת.

כתיב

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו המביט לארץ ותרעד יגע בהרים ויעשו אשירה להי בחיי אומרה לאלקי צעודי יערב עליו שיחי אנכי אשמח בהי יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם כרכי נפשי את ה' [תלים ק"ד]. ובמדרש שוחר טוב והובא בילקוט [שמואל רמז קי"ח] אמר הוועות והרעמים בלחם כשפון המעשר וא"ל אלי זכור לטוב כד"ן אמרת אכל אינו כן דכתי' המביט לארץ ותרעד כשהקב"ה מביט לארץ ובתי קרקסיות וטרטיות עומדות על תלם בניו כמו רמים, וירושלים הקדושה חרבה ושמתה מצלי משים ע"כ תרעד הארץ ע"ש. ולי"ע איך שייך כד"ן אמרת אם האמת אינו

כן ועוד מאי ראי' מייתי מהמביט לארץ שלא יהי' צפון מעשרות וגזל מתנות עניים. אקדים דירושלים נקרא מגדל עד[במיכה ד'] כי שם מתקבלים ונאספו כל העדרים כ"כ רמב"ן בצפון ושלשה עדרי לאן רובלים עליה קאי אירושלים ומקום מקדש ושליבת מי קדש מבאר מים חיים ע"ש [בראשית כ"ט]. ומ"ל כי עדי' גמטריי' רחל לאה וזניהם הם ג' עדריים כהנים לויים וישראלים ע"ש [בבב"ר כ"ב שם] ע"כ ירושלים הוא מגדל עדר. ונכוח אל המכוון בעוה"י כי מעיקרא הוה ס"ל מסבא כי הרעש נא בעון המעשרות כי רע"ש אותיות עשר ועשר בשביל שתתעשר ושלל תתע"ש ר"ל.

ואמר לו אלי' שהדין עמו שראוי הוא שיתקבצו אותיות עשר לרעש אך אינו כן דהרי כתי' המביט לארץ ותע"ד ואם כדבריו הול"ל ותע"ש אע"כ בעון אשר כל עיר בניי' על תילה ועיר אלקים מגדל עד"ר מושפלת ועד"ר אותיות רע"ד ע"כ כתי' ותע"ד ולא ותע"ש כנלע"ד פ"י המדרש — אלל קושיא לאלקינו חלילה להרהר אלל היתכן מפני שבתי קרקסאות בניים למעלה ראש שפך חמתו על הרי ישראל וגדוליהם אתמהה. והיינו דקאמר יהי כבוד ה' לעולם, כלומר כמתלל ואומר רבש"ע כבוד מעלתך במקומך, אך משפטי' אדבר אותך, המביט לארץ ותע"ד על עד"ר ה' כי הושפלה, איך יגע בהר"ם ויעשו והר"ם האלה מה חטאו אלו הרי ישראל לדיקים וחסידיים ואנשי מעשה הלומדים מתוך הדוחק, אשירה לה' בחיי דיו בעולם שהוא חי בהסתפקות מועט לחס לר ומים לחץ יש"ש כי יחי' עוד נשמה נאפו, על אנשים כאלו שפך חמתו יערב עליו שיחי אנכי אשמה בה' אותן אנשים שאינם שומעים עלי גיל אלל כשזכ"י ומתפללים תפלה בזוונה ושומעים כשסומכים גאולה לתפלה אז לא פסק חוכא מסומי' כולי' יומא [בברכות ט"ז] והיינו כשיערב עליו שיחי אז אשמה בה' וא"כ מ"ע יגע באתן הרי"ם ויעשו — הלא יתמו חטאים מן הארץ ורשעים אותיות ורשעים עוד אינם לא יהיה עוד רעש ורעד בארץ.

ואחז"ל כל המתעלל בהספדו של חכם ראוי לקבורו בחייו. י"ל משום דשמים וארץ עדים הם ויד העדים ברשונה השמים לא יתנו עלם והארץ לא תתן יבולה כפירש"י בחומש [דברים ל"ב א'], אך מ"מ כל זה נשז ואלל המעשה והארץ לא תתן יבולה, אלל נקום עשה מלינו רק בשמים כגון אבני אלגזיט [יחזקאל ל"ח] ותדר אש ותאכל חמישיו [מ"ב א'] אלל שתי' הארץ מתקוממת לנקום נקמת ד' ע"ד נס לא מלינו אלל בקרה ועדתו. והטעם כי רוב חטאים מחלק עפר מן האדמה שבאדם ולא מרוחניו שברי מפני כן נתאחרה האדמה בחטא אדמ"ר ואיך תקומם האדמה לנקום מהאדם והיא הגורמת — אך כל זה בשארי חטאים אך ברמות רוח ומחלוקת שאיננו אלל מרוח גבוה לא מחלק העפר אדמ"ר אנו מתפללי' ונפשי כעפר לכל תהי' וא"כ קרה שניכשל בזה הארץ מתקוממת עליו, ומשוכ"ג המתעלל בהספדו של חכם מרמות רוחא דאית צ"י ראוי לקבורו בחייו ותכס עליו הארץ. והיינו דקאמר הכא יתמו חטאים, וע"י מה יתמו, מן הארץ יתמו שהארץ תקומם על החטאים ורשעים היינו ורשעים עוד אינם.

ונשאר ק"י לאלקינו מדוע עשה ה' ככה לארץ הזאת ומדוע יגע בהר"ם ויעשו — והיום הגיעי מכתב מירושלים הקדושה מקדוש ה' ידידנו גאון ישראל מהו' ישראל בעהמ"ח פאת השולחן בריך רחמנא דיב"י לן ע"ד נתת ליריאיך נס להתנוסס, וההוא אמר צ' דברים

אך לפי דברי אלי' זכור לעוב שרעידת הארץ הוא מקנאת ירושלים. י"ל כי לדיק הוא אלקינו, וקנאת ירושלים עשה זאת, כי שם עשר השמים עיר שחזרה לה יחדיו שם הר המורי עקידת ילחק שם שכב יעקב וחלם לו סולם, שם הר בית ה' ותל שכל פיות עליו פונים ולא זזה שכינה מכותל מערבי — והנה נשכחה לגמרי זה מקרוב מאה שנים שמו פניהם ללפת כי שם קבר איש אלקי' הרשבי' במירון והאר"י בלפת וכל העולים לא"י לא שמו פניהם אלל ללפת וטבריי' וירושלים נשכחה לגמרי והורד

(* הכתב מהג"מ ר' ישראל זצ"ל בעהמ"ם תקל"ח חדרתיו' ובית ישראל, נרפס כעת בפי אנורת סופרים בקובץ מכתבי ח"ם פי ס"ב, ע"ש כל הסכתב הארוך מספר באריות מהאמורע הרעה ר"ל, ואיך ע"י סיבת קניית ביהכ"ג בירושלים ע"י ידו, שהתנב"ר הנביר הצידיק ר' יעקבא לעהרין זצ"ל יצא מירושלים, בעשרה שבטת וניצל ע"ש נפלאות ידובר בו, ושם מודיע להחיים: ובושובי עם כמה רבנים דהספרדים היראים ות"ח שלמים ועיני רואות כי כבר זאיא שתבנה צפת כי משש לא נשאר בית וכו' מעט שנשארו יושבים באהלי ערביים. חוץ לעיר ויש פחד מרוחות ותות, ולכן שלחתי שיבואו לשעה"ק בתוך כוללנו ונתאחד ביחד בתוכי ירושלים והוכחתי תוכחת על האחרות והשלום וההרת הלש"ר והשטנה ושנ"ח וכו' ע"ש — ועל זה מרמו סרן פה בספריה אך לפי וכו' וצדיק הוא וכו', ובשו"ת ח"ם אהר"ז ח"א פי' קל"ב משנת תקס"ד לפיק כתב הח"ם וז"ל: וביום שפחת תורה העבר הגיע לידי מכתב מירושלים ע"הק מאחד מתלמידי הושבי' שם וכו' ושם סיפר מנדל' הדוחק שיש להאשכנזים שמה: ננדל' שנאת הספרדי' עליהם ממש כמ"ש בפסקי מהר"א הג"ל וכו', ובשו"ת ח"ם הדו"ם פי' י"ב בתשובה להגאון בית ישראל הג"ל ברי"ד בין כולל וואלין ורובי' משנת תק"צ לפיק כתב שם סרן באות ג' וול"ק: ע"ד הפירוד אוי נא לנו כי בושנו ונכלמנו כי נאמר צדיקים יושבים בארץ הצדיקה ופזור הגאה להם אוי לנו שכך עלתה בימינו כינום לצדיקים הגאה להם והגאה לעולם אבל מה נעשה שחטאתינו נרמו שא"א להכניסם ע"ב יתפרדו וכו' ואין להאריך במה שלבו של אדם כשר דוה עליו ה' ישפות שלום לת"ח המרבים שלום ולכל אחיבי עכ"ל"ק. מכבוד

ויבעט — ע"כ דרשו חז"ל ספ"ב דברכות אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעת שחיל שינא ממנו דואג ואין יולאת שלא יהי סיעתינו כסיעת דוד שינא ממנו אחיתופל (כך גי' הערוך בערך פרץ) ואין לזוהר כסיעת אלישע שינא ממנו גמזי, נרחובותינו שלא יולא ממנו תלמוד שמקדיח תכשילו ברבים. כ"ל דאלטיל קאי שאפילו אם היו ימנא דואג ואחיתופל על כל פנים לא יהיה נרחובותינו שלא יקדיח ברבים ולא ימשך רבים אחריו ועל זה אמר אשרי העם שהי אלקיו אשרי שככה לו מובטח באין פרץ ויולאת ולזוהר בעיניו עה"ז ואשרי העם שהי אלקיו שלא יהי פרץ ויולאת ולזוהר בעיניו עבודת ה' וזו נוכח כולנו יחד לזוהר כנופס ה' ולבקר נהיכלו וכסם שהספדנו וכינוי על חורבן הערים כך נוכח לשמות כהנינו נבול אלמנה וכנינו לין וירושלים ב"כ התנן:

בעזרה"י אור ליום ה' פ' וישלח תקצ"ה לפ"ק.
 דרוש שדרשתי יום א' פ' וישלח י"ב בסליו
 ביום שמועה כי ביום י"ג תשרי העבר נלקח
 ארון אלקים הגאון מו"ה זצ"ל שהי אבדוקי
 פאזען יע"א. והוא זצ"ל פקר וציוה שלא להספידו
 ומ"מ דרשתי יום א' פ' וישלח הג"ל הדרשה
 זאת. (**)

בפ' השנופ ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל וכך שם ועשה שם מזבח לאל הנראה לניך וגוי ויצא יעקב לזוה וגוי ויבן שם מזבח וגוי וזמנת דבורה מינתת רבקה ותקבר מתחת לביית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון זכות פירשי' זכיה כפילה כי שם נחבשר ממיחת אמו. וירא אלקים אל יעקב עוד ויבך אותו פירשי' ברכת אבליס נרכו. ויעל מעליו אלקים וגוי ויבן יעקב מזבח וגוי ויסק עליה כסך ויזק עליה שמן. ונתקשה רמבין מה לשון עלה בית אל ושם שם למה לי ושם שם. ומורי בהפלאה ז"ל ת"י בהבין תחלה מיד צבואו כנה מזבח ולא הזכיר שהקריב עליו שום קרבן ולבסוף הוא דכ' ילוק עליה שמן ונתחלה לא הזכיר קרבן. וז"ל אטפי' שחדרז וזנה מזבח מיד צבואו מי"מ טרם הקריבו עליו נחבשר ממיחת אמו והתחיל להתאבל וק"ל [מ"ק ע"ו:] אכל אינו משלח קרבנותיו ע"כ התאבל וכרכו הקב"ה נחתת אכל יוסף

רק ספר אחר ישן מונח על הארון הבעה בלבק הספר מראינו ונתנו לרבינו. והנה הספר הי' הרשבי"א על הש"ב. הבעה"ב הלך לחירו ורבינו פנה הרשבי"א ללמוד מנתנו וראה שדף שלם חסר. לקח גליין א' וכתב מלבו כל דברי הרשבי"א להשלים מה שחסר. ויהי בבוקר ורבינו נבע לדרבנו ובעל אבניו מצא גליין הזה. והראה לאיזה תיח והבינו מיד שגליין זה השלמה לפה שחסר מהספר הרשבי"א. ולקחו רשבי"א אחר וראה שנתקיים בהכתב ועפעף יישרו ערך. כפעשה דר"ט במס' מגילה דף י"ח ע"ב. הקרו' נודע דהם אחיב מי. היה היתב — בשמעו מויה הרב"ל בילדותו סיפור זה. השתומם מאוד. אמר לו אביו הקדוש, על מה אתה מתפלא, השיב לו וכי לא אתבדל על זכרון נפלא כזה של זקני זצ"ל. אמר לו אביו, לא ספירתי דך מעשה הלזו למען תתפעל על כה הזכרון של זקנינו, זה אין חידוש כל כך. כי אם רציתי להעיר אתך על עיצם סבלנותו דבנתו ואהבתו ושקידתו להתנהק, כי אף שדברי הרשבי"א היו אצלו כמנח בכסיה, שהיו לא חסירי אפי' אות אחת בהשלמת דברי הרשבי"א. אנפ"כ צמצם מוחו ושכלו הרחב לכתוב ולהשלים החסרון. וזה טורה על הארבה הגדולה לתורה כדיוטנא חדשה כאלו לא לסדה עדין הסה חדשים כאלו היום ניתנו. ז"ע. [הנה דרוש הספר הנכחד אין תחי כתיב, והעתקתו מס' תורה משה. היות על בראשית (ירושלים תרס"ד). בהוספות רבות בסיד בשער יוסף.]

ולמר

מכבוד ובמקום שנס בזה"י מלוא לעלות לרגל לירושלים כמ"ש והוכיח נשאלת יעזיב ח"ה, לא שם איש על לב אלא לעלות לנסת להילולא דרשב"י אשר כבר היה לי ויכוח זנה עם הגאון מהר"י מרגליות ז"ל (*) היכן מלינו לעשות יום מועד ביום סילוק לדיק הלא אחז"ל [נדרים י"ב.] הרי עלי שלא לאכול בשר כיום שמח נו רבו. ו' אדר הוא יום העניית וכן ר"ה ניסן וי"ד ניסן וכ"ו ניסן יום מיתת יב"נ [כש"ע אר"ח ס"י תקפ"ס]. ומאי דקרו ל' בזה"ר [פי' האזינו] הילולא הוא ע"ד דאחז"ל במ"ק ק"ף על עולמו ולקח ממנו נפשות ושמה בהם ככלה. ועד"ז פירשתי וידו שמים פלאך ה' אף אמנותך בקהל קדושים והוליל גם אמנותך ולא לשון אף שהוא מדה"ד ואף וחיתה, אבל לפי הכ"ל יובן כי סילוקן של חכמים נקרא פלא כידוע ע"כ אמר יודו שמים פלאך ה' למעלה בשמים יודו וישמחו על הפלא סילוק של חכמים ועלייתו למעלה כי שמח נו ככלה חדשה, אך אף וחיתה הוא אמנותך בקהל קדושים בקהל ישראל כי ילעטרו על שק"ף על עולמו ולקח מהם נפשות. ועכ"פ לא ידעתי מה מקום להילולא ולעזוב את ירושלים עד החימה עזה בעויה ולדיק ה' המניט לארץ ותרעד לחיות עדי ירושלים הקודש ולדיק הוא גאון עוזינו מהו ישראל אשר קצן יתר פליעת לפת להעלות ירושלים והיו שם לאחדים עד תכנה ותכונן ירושלים בכ"ה.

ועד שאנו נודקים בטובת ירושלים צווא ונדק בטובותינו מה לעשות לאחותינו המוטלים ערומים וערומות העבועים בחונות ואשר העלו עפר על ראשם מורים ומרוטי ומטונים ואין מרחם, ואם בנבירה פנעה מדה"ד שפחה ח"ל תדאג הלא יפה אמר בעון מעשר תרפס הארץ וזכות מתנת עניים יללו מכל רע, ע"כ התאמנו אחינו נדיבי עם אלקי אברהם ככל מקום שהשלושים יולאים למלאות ידיהם מזרכת ה' והיא תעש"ר ולא תרע"ש, ויסיר ה' חרון אפו ואין פרץ ואין יולאת ואין לזוהר נרחובותינו אשרי העם שככה לו אשרי העם שהי אלקיו, כי אין פרץ כפשוטו שלא יפרון פרון בארץ ובנתי ב"י כאשר הי' בערה. ואין יולאת הוא גירושים היו כאשר היה בעו"ה צימים שעברו ואין לזוהר נרחובותינו כמו שהיה בשעת השלל בלפח זה שנתיים ביום ח' סיון וכל זה לא יהי עוד אלא ישנו שקטים ושלוים ורעננים ואשרי העם שככה מובטח נו. אלא שלזה איכא למיחש שמח ח"ו ישכחו ה' וישמן ישרון ש ע ר

(*) ע"י בשו"ת ח"ם חו"ד ס"י רל"ג ד"ה אמנם וכו' מזה ושם בס' רל"ד פמצות וישיבה רוקא בירושלים והעתקת קצת מה לזיל בהספידא על הנימ ר' עמרם חסידא זצ"ל [ע"ש דף ש"ל ע"ד]. (***) רבינו עקיבא אינר זצ"ל נולד בעיר איזענשטארט (באונגארין) ביום א' לחדש מרחשון שנת תקכ"ב לפ"ק. בשנת תקנ"א לפ"ק נתרצה לקבל הרבנות דק"ק מערקיש פריעדלאנד, [ובכר או היו הלויות מכתבים בינו והח"ם ד"ל, כמבא בשו"ת ח"ם חו"ד ס"ס קכ"ה חו"ד קל"ט]. ובשנת תקע"ד לפ"ק נתקבל לאב"ד ור"מ דק"ק פוזנא ובשנה שלאחריו בא רבינו לפוזנא. וגשבה ארון אלקים בהיותו בן שבעים ושש שנה, ושם מיכ.

והנה לספר פה מהדר נאנו וצדקתו ובפרט מהדר מרת ענתנותו מאדם אשר שמו הולך מסוף העולם ועד סופו למורת הוא, וכמיש חתנו רבינו הרה"ם לקמן: "אין להעריך ואין לספר איה שוקל איה סופר". וסי שרואה רק מה שספסר לנו נכדו הגה"ק זצ"ל בבית אבות' בהקדמת ספרו חתן סופר על שו"ע האו"ה, כל הקורא דברים אלו לבר ישתומם — רק מעשה אחת מרבינו עקיבא אצינ פה, מה ששמעתי מכבוד מו"ה הרב ר' שלמה אלכסנדרוי סופר ז"ל, ששמעתי מ"ק של אביו מהורשים ז"ע מקראקא. פיא בנסעו מנשואי לא מבני דוברת ללון באיזה כפר, ובני ליה ש"ו עם החפצים לא הגיעו עוד שמה, וביקש מהב"ע" כ"י ליתן לו איזה ספר, והשיב לו שאין לי כפריים,

מצות פו"ר, לכן קנסו אותו להצריך שאלה ופתח.

כתב הר"ן הא דנקט הרי את עלי כאימא, ה"ה בשאר איסורי הנאה אלא נקט אימא דקמ"ל דצריך הפתח ממקום אחר, דלא תימא דיכולין לפתוח לו בכבוד אמו, כלומר אילו היית יודע שאינו כבוד לאמך בכך לא היית נודר משום דהנדר אינו אלא מדרבנן קמ"ל דאין לחלק, וא"כ משמע ראם אמר הרי את עלי כאחותי אין צריך לפתוח ממקום אחר, וכן משמע נמי מדברי רש"י לקמן (יד.) דהטעם כדי שלא יהא קל בעיניו לידור בכך להוכיח אמו לגנאי, וכשו"ע (יו"ד סי' רה ס"א) נקט שניהם, כאמי או כאחותי, וזה עפ"י הברייתא דלקמן (יד.).

ואם אמר הרי את אסורה עלי כאימא, כתב בשו"ת מהרלב"ח (סי' כז) מיבא במשנה למלך (נדרים פ"א ה"ז) דחל האיסור, אף שהתפיס בדבר האיסור, ודוקא באומר הרי את כאימא הוא דאמר, ולא אמר כלום, משום דעיקר נדרו של זה מתמת התפסה הוא וכל שהתפיס בדבר האסור לא אמר כלום, אבל באומר הרי את אסורה עלי יש כאן נדר גמור, אולם מדברי הריטב"א במס' קידושין (נד.) מבואר דחולק על סברתו ע"ש, ועי' במחנה אפרים (הל' נדרים סי' יא) דמדברי רש"י בשמעתיך נראה דמתני' איירי אפי' כאמר הרי את אסורה עלי כאימא ואפ"ה לא אמר כלום, וכן נראה מדברי הרא"ש לעיל (ט.) ד"ה כנררי כשרים) ע"ש שהאריך כזה, ומש"כ במתנ"א דמדברי רש"י בשמעתיך נראה, כוונתו לרש"י לקמן (יד.) ר"ה (והא) דגרס בגמ' הרי את אסורה כאימא, וכשו"ת התשכ"ץ (ח"ב סוס"י כה) כתב, דאם אמר הרי את אסורה עלי נראה דחל עליו הנדר אפי' מדאורייתא, ונשאר בצ"ע, ועי' בכנה"ג (יו"ד סי' רה ס"א) שהאריך בדברי המהרלב"ח.

דף יד, מכלל דדישא לא בעיא שאלה. כתבו הר"ן (לעיל יג: ד"ה האומר) והרא"ש (ד"ה רבינא) והתוס' ד"ד (פ"ב אות א) בפשיטות וכרישא מותרין לגמרי ולא צריך שאלה, והרשב"א כתב דבירושלמי כפירוקן

כנדרים, פי' בשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' טו) מפני שדעת השבועה קא אסר נפשיה אחפצא, ונפשיה אית ליה ממש, ומצי אסר נפשיה אכל מידי, משא"כ נדרים אסר חפצא אנפשיה, רהא עלי קאמר, ומה דלית ביה ממש לא מצי אסר ליה נפשיה, כדאמרינן לעיל (ב:).

פרק שני

משנה ואלו מותרין כו' כבשר הזיר כו' כחלת אהרן וכתרומתו מותר. כתב הר"ן אע"ג דפתח ותנא אלו מותרין, אפ"ה הדר תנא הרי זה מותר, משום דקא בעי למיתנא האומר לאשתו הרי את כאמא, דצריך שאלה ופתח, ואי לא הדר ותנא הרי זה מותר, לא ידענא האי ואלו מותרין דקתני ברישא דהיינו בלא שאלה ופתח אהאי מינייהו קאי, אי אכולהו או רק אתרתי מינייהו כו'. מצינו כזה ברש"י עה"ת (מטות לא-יז) עה"כ "ועתה הרגו כל זכר בטף, וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרגו, וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם". דיש נמי לדקדק למה כתוב בסוף הפסוק "הרוגו" הא כבר התחיל "ועתה הרגו כל זכר", משום דלא היו יודעים אם הא דאשה יודעת איש למשכב זכר הרגו עם הזכרים או להחיות עם הטף, לכך נאמר הרגו.

האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו

פתח כו'. כתב הר"ן ודוקא במדיר את

אשתו צריך פתח, מפני שדרכו לאסור את

אשתו מתוך הקפדה כו' אבל שאר נדרים מתוך

שאינ מצויין כל כך לא גזרו בהן, ואינם

צריכים שאלה. הא דכתב דמצוי להדיר את

אשתו מתוך הקפדה עליה, כן איתא במס'

כתובות (סא:) המדיר את אשתו מתשמיש

המטה, כ"ה אומרים שבת אתת כו', וכגמ'

איתא הטעם דגמרי מידי דשכית ממידו

דשכית, ופרש"י כעס שבועס על אשתו שכיה

הוא וגמרי מימי הנדה דשכית הוא, ובפרישה

(יו"ד סי' רה) כתב, משום דעשה דבר לבטל

נדרים דף יד

מורי זהב

יורה דעה רה נדרים

שפתי כהן

באר הגולה

עם ציונים מהש"ך

רה 6. משנה יש פרק (ד') [3] נדרים דף (י"ב) [2] ע"כ וי"ף לה נמנהל ע"כ, 6 מהל דמיכ נמנהל ל; ג; נדרים מ"ח, 10; 3. משנה [ע"כ] וברימא ע"כ דף י"ד (ע"כ) [ע"כ] וכלוקימאסא דרנא ע"כ:

הגהות והערות

רה א' מוקן ממנהגות למ"ד ע"כ: 1. מוקן ממנהגות דלנא מ"מ:

רה (א) ואין כאן נדר. לפי

שכל אלו אסורין מלד עמנן, ואם כן אי אפשר לומר על דבר הימיר שיהיה כזה, דהא אי אפשר שיהא גם זה אסור מלד עמנו כמו זה:

סימון רה

דין האוסר דבר עליו באיסור תורה, וכו' ב' סעיפים: א [8] [8] האומר פירות אלו עלי או מין פלוני עלי או מה שאוכל עם פלוני עלי ב' בבשר חזיר או כעבודה וזה או כנבילות וטריפות וביוצא באלו ב' וכן האומר לאשתו (א' ב') הרי (א) את עלי כאמי או כאחותי או כערלה או ככלאי הכרם א הרי אלו (א) מותרים (א) ואין כאן נדר ואם היה

הוא נא לעולם, וכן אם היה מלוה לעובד כוכבים ז' וזכרים בעד ג' לשנה חקף עמו מיד ונמן לו כתב, אפשר דמה אין יכול לומר זו, ע"כ. ושאלו התם נזכר לתת מעשר דהו הקדש ושיר נמי לדידיה, ועיין לקמן סימן רנ"ט סעיף ו' מ':

רה א הרי אלו מותרים כו'. למלכמינ [ממנהל ל] ג. איש כי ידור נדר לה' לייפין [נדרים יג, 6] עד שידור בדבר הנדור. ו"ל הרמב"ם ריש פרק (ג) [6] מהלכות נדרים [הלכה 6], הנדר נמלק לשני חלקים, החלק הראשון הוא שיאסר על עצמו דברים המותרים לו, כגון שיאמר פירות מדינה פלונית אסורים עלי כל שלשים יום או לעולם, או מין פלוני מנפירות העולם או פירות אלו אסורים עלי, ככל לשון שיאסור הרי זה נאסר נהן, ואע"פ שאין שם שבעה כלל ולא הזכרת שם ולא ידעו, ועל זה נאמר בתורה [ע"כ] לאסור איסור על נפשו, שיאסר על עצמו דברים המותרים. וכן אם אמר הרי הן

עלי איסור הרי אלו אסורים, ותלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי איסור. [שם הלכה 6] והחלק השני הוא שימצי עצמו נקרבן שאינו חייב זו כגון שיאמר הרי עלי להצניח עולה כו'. [שם הלכה 6] האומר פירות אלו עלי קרבן או שאמר הרי הם קרבן או שאמר למצניח כל מה שאוכל עמך עלי קרבן, או קרבן או הרי הן עלי קרבן הרי אלו אסורים עלי, מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה נזמה שהיהו חול קרבן ומיאסר, [שם הלכה 6] אבל אמר פירות כו' כבשר חזיר כו', הרי אלו מותרים ואין כאן נדר, שאי אפשר שיעשה דבר שאינו נזר חזיר כבשר חזיר. [שם הלכה 6] זה הכלל, כל שמשם דברים המותרים באיסורים, אם אותו דבר איסור יכול לעשותה בנדר דבר שאינו נזר חזיר כבשר חזיר, [שם הלכה 6] זה הכלל, כל שמשם דברים המותרים באיסורים, אם אותו דבר איסור יכול לעשותה בנדר הרי אלו אסורים ואם אינו יכול לעשותה בנדר הרי אלו מותרים, ע"כ:

הגהות רעק"א

רה א (ורע"כ סוף א) הרי את עלי כאמי, ואם אמר את אסורה עלי כאמי, י"ל דהו נדר גמור, משפוט (הרשב"א) [הלכות 6] [סימן 6 ד"ה ואמר] ועיין משנה למלך פרק א' מהלכות נדרים [הלכה 6]:

ביאור הגר"א

רה א [א] [סעיף א] האומר כו'. לשון הרמב"ם [נדרים א, ח; ב; יג]: ועיין משנה למלך פרק א' מהלכות נדרים [הלכה 6]:

פתחי תשובה

רה א (א) את עלי כאמי. עיין באר היטב של הרב מהרי"ט ז"ל [סימן 6] שכתב בשם הרלב"ח [סימן 6 ד"ה ואמר] דאם אמר הרי את אסורה עלי כאמי הוה נדר גמור, ועיין בזה בתשב"ץ חלק ב' ב' סוף סימן כ"ה שהגיה דבר זה בצ"ע, ע"ש. ועיין בספר מחנה אפרים [הלכות נדרים] סימן א' שהאריך בזה:

רה א (א) מותרים. לפי שכל אלו אסורין מלד עמנן, ואם כן אי אפשר לומר על דבר הימיר שיהיה כזה, דהא אי אפשר שיהא גם זה אסור מלד עמנו כמו זה, ע"כ. ושאלו התם נזכר לתת מעשר דהו הקדש ושיר נמי לדידיה, ועיין לקמן סימן רנ"ט סעיף ו' מ':

נ"ל מן מהרש"א

רה א (א) מותרים. לפי שכל אלו אסורין מלד עמנן, ואם כן אי אפשר לומר על דבר הימיר שיהיה כזה, דהא אי אפשר שיהא גם זה אסור מלד עמנו כמו זה, ע"כ. ושאלו התם נזכר לתת מעשר דהו הקדש ושיר נמי לדידיה, ועיין לקמן סימן רנ"ט סעיף ו' מ':

אוצר מפרשים

רה א (ורע"כ סוף א) האומר פירות אלו וכי' כנבילות וטריפות וכו'. עיין בשמלה בנימין [סעיף 6] בשם הרלב"ח [סימן 6 ד"ה ואמר] באומר יאסר ככו זה עליו כנבילות וטריפות דאסור, כיון דאמר יאסר עלי שוב לית לן בה כמה שפטיים כנבילות וטריפות, כמו שכתב המשנה למלך [נדרים א, ח] הטעם דפסקתין לדבוריה, ומכיון שאמר יאסר עלי כבר נאסר. וצריך לומר דהכא מיירי דלא אמר לשון איסור אלא סתם כדאמר דאסור, וכי' כנבילות וטריפות. וכן כתב בית לחם יהודה [סימן 6] אם אמר לאשתו את אסורה עלי כאמי הוה נדר ממש, וצריך מדינא התרה, דכיון דאמר האסור עלי, הרי אסורה עליו אפילו בחלמי חכם [אך הבית הי"ל סימן 6] כתב דעכשיו דיש חזק רבין וירושלם שלא לגרש בעל כרחו, פשיטא שלא חל האיסור באשתו, [ע"ש]. ועיין בט"ז סימן ד' ובש"ך סימן ז' בשם הב"ח [מפרש שג"ה ויאכא] שהקשה על הרא"ש [ש"ח כלל ב' סימן 6] במי שאמר יאסר ייני על כל ישראל וכי' לא נאסר, והא כיון דאמר לשון איסור הוה נדר, אף שלא התפיסו בדבר הנדור. וכתב לחלק דאינו יכול לאסור רק על נפשו, אבל על אחרים לא מהני לשון איסור אלא בקונם נאסר, ומה שכתב הטור [סימן 6] הטעם כיון שלא התפיסו בדבר הנדור הוא נפקא מינה בזה, דמותר אף לדידיה. ולפי זה משמע דלא בנוכר לעיל, דהא לדידיה מכל מקום אסור אף בחלאו בדבר האסור, כיון דאמר לשון אסור ייני כיון נסך נאסר, כמו שכתב הרלב"ח [ע"ש]. ועיין בשמלה בנימין [ע"ש] דמחלק בזה דאמר דרך קנא יאסר ייני אעשה דבר פלוני לא שייך לומר דפסקתין לדיבוריה, דהרי הלא מילת יאסר אסוף דבריו אף אעשה דבר פלוני, לכך אם אמר באמצע לשונו כיון נסך מותר כזה אף לדידיה, מה שאין כן באמר כסחם יאסר ייני כיון נסך לדידיה, ופסקתין לדיבוריה. ומה שכתב הט"ז [ע"ש] דהך תשובה לאו דסמכא על כן לא הביאה הטור, אף הדטור [ע"ש] הביא קצת תשובת הרא"ש, וכמו שכתב הש"ך [ע"ש] בשמו באמה, אף י"ל דהטור והצניק סתם האומר ייני כיון נסך וכי', ולא התעיק מה שכתב הב"י [ע"ש] דאמר ייני על כל ישראל, מי שאמר יאסר ייני על כל ישראל וכי', אם כן משמע דסמכא ליה דאין הכי נמי דבלשון איסור אסור אף על אחרים, אף שהתפיסו גם כן בדבר איסור שאמר ייני כיון נסך והיינו כהרלב"ח הג"ל, רק הטור מיירי שלא אמר לשון איסור כלל, וצ"ל זה אמר שפיר כיון שלא התפיסו בדבר הנדור, ואם כן מוכח דבלשון איסור אף שהתפיסו בדבר האסור נאסר מחלפת דבורו, ומשמע אף שלא אמר ככו זה אסור עלי כלכו, אלא אף באומר יאסר אף על אחרים נמי אסור להט"ו, אף באומר כנבילות וטריפות בנוכר לעיל, וצ"ע:

נדרים דף יד

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

שפתי כהן

יורה דעה רה נדרים

טורי זהב

ג. כעמ' הרמב"ם בפרק צ"ג מהלכות נדרים והלכה י"ג, והביאו העור [עמוד שיען] שסובר הא דקמני בסיפא [ועמיתין עם] ופוחתין לו פתח ממקום אחר, הוא הדין לרישא, וכן פסק הרשב"א [ש"ם] מ"ג סימן ע"ד והר"ד בהשבוה סימן ע"ד [וכנס] [פ"ח]:

ד. לשון הרא"ש בפרק צ"ג לנדריס י"ג, ג ד"ה ה"י [פ"ח]:

ב צריך שא"ה כו'. כחצו צ"י [סוף עמוד ש"ח] צ"ס משנזנת הרשב"ך [משנ"ך מ"ה סימן ג ד"ה האחד] על מי שנאנס לאסור אשה אחת והפסיקה בדבר האסור, י"ל דנמקום אונס לא חממנו רבנן להצריכה שאלה: ג שאין די לו בהרמיה. נכדו תהיה [ומריס כ"ה, ב] כדלקמן סימן ר"ח [עור עמוד ש"ח] דאם אינו מתחרט מעיקרו לר"ך לנקש לו פתח כדלקמן סימן ר"ח"ט [שם עמוד ח"ו] אלא כאלו מתמירין עליו דלפילו מתחרט מעיקרו לא סגי בחרטה, צ"ח [עמוד ש"ח דבור ראשון]. וכחצו הר"ן ריש פרק צ"ג לנדריס י"ג, ג ד"ה האומר לאשמן דלר"ך שיהא ממקום אחר ואין פוחתין לו ככבוד אמו, כלומר אלו היה יודע שלא יהא כבוד אלו כבוד אלו היה נודר, דלא מימא כיון דלימא אלא מדרבנן פוחתין בך קא משמע לך, הרשב"א ו"ל [ג"ס ד"ה ה"י א"ת], ע"כ: ד ומיהו יש אומרים כו'. והצ"ח [עמוד ש"ח ד"ה א"ת] מולק, דהשתא כולי עלמא כעס האר"ך הן אפילו בשאר נדרים, ודברי הר"ב נראין עיקר, לפי שסוגיית הש"ס [ומריס

האומר עם האר"ך ב צריך שאלה לחכם ומראין בעיניו
שאשתו אסורה ושאותם פירות אסורים [ב] [ב] ד ומחמירום עליו ג שאין די לו בהרמיה אלא צריך להפתח לו [ב] פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו בדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: הגה [ב] [ב] יש אומרים דבזמן הזה לכלולי עולמא דיינין להו כדון עם האר"ך לפי שרובן אינן בני תורה ד [ב] ומיהו [ב] יש אומרים דלפילו בעס האר"ך

אין לר"ך שאלה [ב] ה"ה רק [ב] בשאר אשמו עליו אצל לא [ב] בשאר נדרים:

ב [ב] ה"ה האומר שיהא יינו [ב] [ב] יין נכח ופתו פת בותי ז [ב] לא נאסר בכך אבל אם י"ג, ג-י"ה, א] מוכח כן, וכן דעת הרא"ש [שם פ"ב סוף סימן א] ור"ן [שם י"ג, ג ד"ה האומר לאשמן] ורבינו ירוחם [נמי יד מ"ג ק, ב]: ה"ה רק באסור אשתו ע"י. לדין שיהא לנצל מפריה ורביה החמירו, פרישה [א"ת ג]. והר"ן כתב ריש פרק צ"ג לנדריס [שם] מפני שדרכו לאסור אשמו מתוך הקפדה כו' אצל שאר נדרים מתוך שאין מניין [כל] כן לא החמירו במתמים בדבר האסור: ו יין נכח. ר"ל שאומר בפירוש כיון של אלו, דאם לא כן יש לומר שנחמיו לין נכח לשמים כדלקמן ריש סימן ר"ח, פרישה [א"ת ב]. ולי נראה משום דלקמן סימן ר"ח ס"ק ד' ימנצח דאם אנשי המקום קורין לין של עבודה איליניס סתם יין נכח הולכין להקל, לך כחצו הרא"ש [ש"ם] כלל י"ב סימן ה' וטור [סוף סימן] והמחבר בסתם יין נכח לפי שסתם יין נכח שקורין עכשיו הוא יין נכח של עבודה איליניס, כן משמע בגהגה פרישה לקמן ריש סימן ר"ח: ז א"א נאסר בכך. כיון שלא התפסו בדבר הנודר. כתב ה"ח [עמוד ש"ח ד"ה ולימא] ואליכא למידק בלשון הרא"ש שכחצו כללי י"ב דין ד' דמי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אלא דאמר סתם אסור [סימן א] והכא כן לא אמר מאומר ככך הו' אסור עלי דהו' נמי נדר אע"ג דלא התפסו בדבר הנודר אלא דאמר סתם אסור [סימן א] והכא כן לא אמר אלא סתם יאסר ייני על כל ישראל, יש לומר דאם התפסו בדבר הנודר ככך זה עלי הו' לר"ך נדר, והכא נמי אינו נאסר אלא אם כן אמר בלשון קונס ייני על כל ישראל אם אעשה כך וכן, אצל יאסר ייני על כל ישראל אין זה לר"ך נדר. מיהו מלשון העור [שם] משמע דלא התיר הרא"ש אלא מטעם שהזכיר יין נכח וי"ע, עכ"ל. כלומר דהטור כתב ח"ל, כתב אדוני אבי הרא"ש ו"ל כחצוהו [שם] האומר ייני

ערך לחם למהריק"ש

רה"ה פ"ה האומר עם האר"ך, הרשב"א [ש"ם מ"ג סימן ע"ד] כתב לכלולי עלמא כעמי האר"ך, דרוב אינן בני תורה, אם נאנס לנדר, לכלולי עלמא אין לר"ך שאלה:

ביאור הגר"א

בגמרא שם [י"ד, א], וכן כתב הר"ן [שם י"ג, ב ד"ה האומר לאשמן], וכן תמה בכסף משנה [נדרים ב, יג] על הרמב"ם [שם], ואף שבלחם משנה [שם] דחק עצמו, דבריו מסותרין מעצמן, אלא דגירסת הרמב"ם בגמרא [שם י"ד, א] רבינא כו' בעי שאלה, והא קתני סיפא פוחתין לו פתח ממקום אחר, אלא מחוורתא כו': [ה] [ש"ך ב] האומר כו'. כמו שכתב בספרי א', ועיין לקמן סימן ר"ח ספרי א', ושם ואם רוב כו', והוא הדין עכשיו להפ"ך, ש"ך [פ"ק ב]. וכמו שכתוב במתניתין [שם] י"ח כו' רבי יהודה אומר כו' בבבלי מותרת כו':

באר היטב

עלמא כעס האר"ך הן אפילו בשאר נדרים, ודברי הר"ב נראין עיקר, ש"ך [פ"ק ד]: (ד) א"א. כיון שלא התפס בדבר הנודר, [שם פ"ק ו, י"ג] וי"ח [פ"ק ב]. והאין יין נכח ר"ל שאומר בפירוש כיון של אלו, דאם לא כן יש לומר שנחמיו לין נכח לשמים, אי נמי אם אנשי המקום קורין לין של עבודה איליניס סתם יין נכח הולכין להקל, כמו שכחצו בסמן ר"ח, ש"ך [פ"ק ב]:

גליון מהרש"א

[ב] [שם] ומחמירום עליו. עיין סימן ר"ח ספרי צ' ונגליון [פ"ק ב]:

אוצר מפרשים

השלם. אב"ג מה עשה ביום שידורכו בנו לשון הרא"ש שם בפירושו [ד"ה כבודי כשירם] שכתב גבי כבודי כשירם לא אמר כלום, דאפילו אמר כבודי כשירם ככר זה קתם עלי לא אמר כלום, דמה שתלה בכשירם בטל את הקתם, דכשירם לא נודר כלל, עכ"ל. וכן כתב הטור סימן (ר"ט) [ד"ה] [ועמ' ש"ח]. הדין דסבירא להו להרא"ש ובנו הטור, דאפילו שאמר לשון נדר גמור ושלם לא הו' נדר, כיון שתלה נדרו בכשירם דלא נודר כלל, דלשון זה מבטל את הקתם, אם כן בנדון הרלב"ח גם כן, לו הונח דלשון הדין את אסורה עלי הדין לשון נדר שלם, מכל מקום כיון שתלה באמר, נימא דכילת את הנדר ודעתו להתפס בדבר האסור, דלא מהני ולא יהיה אסור איסור. וליכא למימר דעד כאן לא קאמר הרא"ש דלא הו' נדר, אלא משום שקדם לשון הסותר הנדר לשון הנדר הגמור, בכי האי סבירא ליה ז"ל דלא מהני לשון הנדר הגמור, כיון שכבר הקדים לגלות דעתו שכוונתו לנדרו כבודי כשירם ולא נודר כלל, אבל בדין ז"ל הרלב"ח שהקדים לומר הלשון הגמור תחלה וכבר נאסרה, אפשר דסבירא ליה ז"ל דמשום דהשלים לומר כאמי, לא פקע האיסור שקבל תחלה, שכבר נאסרה באותו הלשון, דהא דאי ליתא, דמלבד שרענו של הרא"ש נראה דאיתיה גם כן אפילו היכא דאמר קונס ככר זה עלי כבודי כשירם, שהקדים לשון המועיל תחלה, דאם לא כן לא הו' שתיק הרא"ש או בנו הטור ז"ל מלפרושי חלק ביניהם. עוד זאת לענין נראה הסברא מחייב הפך זה דכיון שבי' הלשונות סותרין, אדרבה היכא שנתחיל לשון הסותר תחלה, יש פנים יותר לומר דליהו נדר, דכיון שדבריו קשין רישא לסיפא, יש לנו לומר דחורה הדין, ודעתו אסיום לשונו הדין נדר שלם, מה שאין כן היכא שהתחיל בלשון הנדר השלם תחלה, וסיים בגנות בלשון מבטל הנדר, דבהא אפשר דאוליין בחר החזקה, שרענו בחזרתו לבטל הנדר, וכיון שהרא"ש

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

רה"ה [ב] ב"י [עמוד ש"ח דבור] בלשון [שם] בשם תשובת הרשב"א [מ"ג סימן ע"ד]: פ"ב טור [שם] ר"ח נדרים [ב] סוף סימן א; ר"ן שם י"ג, ג ד"ה האומר לאשמן [ע"ן ע"ד]: ועיין [ש"ך] ש"ך:

הנהגות והערות

ג. נוסף ע"פ לשון הר"ן שם: ד' הרא"ש הוא מקור לנכחי האומר וכו' לא נאסר צ"ך, והמקור דברי השו"ע "אלל אם אמרו בך צ"ך קנס וכו' ק אומר"ש, מקום הרשב"א והרשב"א: ה' צל דהפוסקים און און ג [ל"ז] לפני מיתת יין נכח" שכתבם דמי השו"ע, אך מקומות כאלו:

הפלאה. הלכות שבועות פ"ב

ומ"ש וכן אלה וארור הרי הן שבועה. כדמיון שם (דף ל"ו.) ומ"ש והוא שזכיר שם מן השמות או כינוי מהכינויים, נלמד מדגריסין כס"פ שבועות העדות א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר ויבא אותו חללה וכמוי וגם כגלגל נבדלגלגל מרד אשר השבועה כאלהים:

ג ומ"ש וכן האומר שבועה בה' או במי ששבו וכו'. דעת רבינו דבכל שבועה צעין שם או כינוי להחמייב מלקות או קרבן, והר"ן זכרן שבועת העדות דקדק כן מדברי רש"י וכחזק שם הר"ן דטעמא דמילתא משום דעיקר שבועה כי כמיז כמיז דכמיז לא תשבועו בשמי לשקר אי נמי לא תשא את שם ה' אלהיך אלא דרבנן קברי דהוא הדין לכינוי כדכמיז והללית את שם אלהיך אבל בלא שם ובלא כינוי אינו לנו [לא] למלקות ולא לקרבן ומיהו איסורא מיהא איכא (אפילו בלא שם ובלא כינוי) והכי מוכח מדלמרינן לקמן דלאו לאו וכן הן שבועה והיהוה ודאי בלא הזכרת השם היא דאי בזהוהיך השם למה לי לאו לאו והא אמרינן בפ"ד דנדרים מארי כולא לא איכילנא וזמרינן בפ"י חין מעמידין לאלהי ישראל לא מגלינא אלא ודאי כל שהזכיר שבועה או לשון אחר שהיה מועיל בשבועה לא צעין שם ולא כינוי לענין איסורא (אבל למלקות ולקרבן צעין שם או כינוי וזה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שבועות) ותמנהני כיון דקראי בשבועות בשם או בכינוי משמעתי בלא שם ובלא כינוי אפילו איסורא מני"ל. ואפשר שמדברי קבלה למדנו דהא אמרינן לקמן דלרורו בן שבועה ומפקינן לה מדכמיז ויאל"ש שאלו את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב אע"פ שלא אמר לא שם ולא כינוי ואם בלרור אמרינן מפני שהוא לשון שבועה כ"ש בשבועה עתמה עני"ל. וכתב הרשב"ד א"ר לא נחמור אללי דבר זה וכו'.

ה לא השבועה בלבד אלא כל כינוי שבועה בשבועה וכו'. משנה גריס נדרים: ומ"ש שבועה או שקוקה. משנה כספ"ק נדרים דף

או משום לא תשבועו בשמי לשקר ומהאי קרא ילפינן צמ"כ לרבות הכנויים ומהו העטם כתב הרשב"ד ז"ל אבל למלקות לשבוע צעין שם או כנוי ואע"ג דאיכא לא יחל דברו ה"מ להביא אבל לשבוע ע"כ מלא תשבועו בשמי לשקר ממרינן ציה ומלקינן ליה והא איכא שם בהך קרא. ומה שכחזק הרשב"ש דלא גרע מידות שבועות לא מכתבא כולי האי דהשם או הכינוי הוא עיקר השבועה ואם חקר משום לא נקרא השאר דיות לפי שאין יד בלא כלי. ואע"פ שאינו כדאי להכריע רואה אני את דברי רבינו וצעלי שטמו שלא לחלק בין ד' מיני שבועות וכן התנא משום איהם תמיד ותו דקבלת השבועה ילפינן מןטוה דכמיז ואמרה האשה אמנ אמנ וכו' ויהי דהשם צעיה שם אף קבלת שבועת ציטוי צעיה שם שלא יהיה הלמד חמור מן המלמד וכו' יהי דקבלת שבועת ציטוי צעיה שם אף עיקר השבועה צעיה שם שהרי העונה אמנ כמוביל שבועה מפיו דמיו:

הנון. ובמי ששמו רחום. ובמי ששמו ארך אפים. וכיצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה. וכן אלה וארור הרי הן שבועה. והוא שזכיר שם מן השמות או כינוי מן הכינויים. כיצד כגון שאמר באלה או ארור לה. או למי ששמו חנון. או למי ששמו רחום, מי שיאכל דבר פלוני ואכלו הרי זה נשבע לשקר. וכן בשאר מיני שבועות: ג *וכן

האומר שבועה בה' או במי ששמו חנון שלא אוכל ואכל. שזו אשה והוא איש. שאין לך בידי כלום ויש לו. שאינו יודע לך עדות והוא יודע הי"ו חייב: ד אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כינוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עלייו. אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכינויים כמו שבארנו: ה ולא השבועה בלבד אלא כל כינוי שבועה כשבועה. כגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים והיו קוראים לשבועה שבוחה או שקוקה. או שהיו ארמיים שלשונו שבועה בלשונם מומחא. והעלגים

א שם: **ה ולא** השבועה בלבד וכו'. איכא למידק אמאי לא נקט לשנא דמנא דקתני כל כנויי נדרים וכו' ולייתי כל כנויי שבועות כשבועות. וי"ל לפי שהוא ז"ל כתב בראש הפרק חומרות הרבה כגון מושבע מפני אחרים או נשבע בציטוי ואם לא היה שם שם או כינוי קד"א שלא החמירו כל כך בכנוי השבועות ולפיכך הולך לומר ולא השבועה עתמה החמירו בה כל החומרות הללו אלא אפילו כל כינוי שבועה כשבועה לכל החומרות

האמורות וכיון הרב ז"ל ללמדנו דכינויים דלוריהם כשבועה לאפקינן ממאן דלמר כינוין דרבנן: בגון שהיו אנשי אותו המקום וכו'. משמע דטעמא דכל הני כינויים שישראל מכניס לשבועה כגון לשון הקדש או ארמי ואינם לשון האומות או לשונות שבדו להם חכמים כדאפליגו ר' יוחנן וריש לקיש גבי נדרים. ויש ללמוד מדבריו כי ענין הכנויים הכל לפי עלגיו המקום והזמן וכדמכתב בגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים שאינו צעין שם או כינוי אחרים או נשבע בציטוי יתחייב האומר שבועה או מורה או שאלו קאת בני אדם כדי שלא להוליא שבועה אומרים שבועה או שקוקה אין זה כינוי שבועה דלדרכה הוא מוכנה כדי שלא להוליא שבועה מפיו ואף נאמר אנתנו שהוא שבועה אבל הכנויים השנויים הכא הם שהעלגים היו מוסיפין השבועה בעתמה בכנוי זה כשהיו רואים לישבע ולפיכך הוי כשבועה, וכן נראה ממה שכחזק בהלכות נדרים

לחם משנה

בגמ' דלית להו ג"ש דאלה אלה והוא ז"ל פסק כרבנן דכינוי קני וא"כ איך אמר לדוקא בגמ' תרתי דליכא ג"ש לר"ך שם או כינוי הא למיד' דקני דכינוי לית ליה ג"ש כדלמרו בגמרא. וכבר ממה עליו הר"ן ז"ל בפ"ב דנדרים. ונראה ליישב דבריו ולומר דמאי דקאמר דילפינן אלה אלה מכותה לאו ג"ש ממש קאמר אלא גילוי מלתא הוא דהכי אסיקו בגמרא אליבא דרבנן דשאלו שם מנא להו דאלה היא שבועה ואמרו מדמניא אין אלה אלה שבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה הרי מבוחר שם דשבועת האלה דליכא בכותה מגלה לה דהאי אלה דהכא הוא שבועה ולזה כתב כיון שגילה לנו סוטה א"כ נגמריה שיהיה דומה לטוטה כל מה שאפשר אבל לא ממש כמו סוטה דההא שם המיוחד דוקא משום דאין זו ג"ש גמורה אלא גילוי מילתא בעלמא ומפני כן בשם או כינוי קני ואי ליכא שם או כינוי אינו כלום אבל בשאר שבועות לא. זה נראה לדעתו ז"ל עם שהוא לחוק:

ה ולא השבועה בלבד וכו'. נדרים (דף י"ג.) משנה שם שבועה שקוקה נדר במוהי הרי אלו כנויים לשבועה ע"כ. ובגמרא תניא רבן שמעון בן גליליא אומר במוהי לא אמר כלום במומתא דלמר מוהי הרי אלו כנויים לשבועה. וכחצו הר"ן והרב"ש ז"ל אית דגריסו במומי במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כנויים לשבועה והי"פ דרשב"ג אחא למימר דליתו אמר צי"ת לא הוי כינוי לשבועה וכו' תנן במומי לא שיאמר כן עם צי"ת אלא בלא צי"ת ע"כ. וי"ל שזו הוא גירסתו של רבינו ז"ל ומפני כן כתב מוהא בלא צי"ת וכן לא אמר מוהא (אלא) דלמר מוהי דלגירסא אחרת לר"ך שיאמר כן בפירושו. אי נמי י"ל בגירסתו רבינו ז"ל בגירסתו וס"ל דרשב"ג פליג אמתי' דפסק במומי' דמיהי הוי כינוי לשבועה. ומלשון רבינו ז"ל שכתב או שהיו ארמיים שלשונו שבועה בלשונם וכו' משמע דק"ל דאם דרך משל היונים שאין לשונם מומתא

מגדל עז

כתב הרשב"ד ז"ל לא נחמור אללי הדבר וכו': ואני אומר כבייחא היא שניה בזהוהי כהני פשה כ"ה דקדושים מהיו לא תשבועו בשמי לשקר מה מ"ל לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ויכול אין לי חייבין אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות את כל הכינויים ה"ל בשמי כל שם שיש לו והללית את שם אלהיך אי ה' מלמד שבועת שוא הלול ע"כ, ולמדו דלמלמד ערוך מכאן אחרת לשבועת ציטוי בין לשבוע בין להבא לר"ע ריש ע"כ שבועות מינין (דף י"ג) דגריסין התם ואף ר"י סבי להא דרשב"ד דכי אמר רבין ארי"מ מנא לא אוכל לך שבועה כי אמר

בגמ' דלית להו ג"ש דאלה אלה והוא ז"ל פסק כרבנן דכינוי קני וא"כ איך אמר לדוקא בגמ' תרתי דליכא ג"ש לר"ך שם או כינוי הא למיד' דקני דכינוי לית ליה ג"ש כדלמרו בגמרא. וכבר ממה עליו הר"ן ז"ל בפ"ב דנדרים. ונראה ליישב דבריו ולומר דמאי דקאמר דילפינן אלה אלה מכותה לאו ג"ש ממש קאמר אלא גילוי מלתא הוא דהכי אסיקו בגמרא אליבא דרבנן דשאלו שם מנא להו דאלה היא שבועה ואמרו מדמניא אין אלה אלה שבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה הרי מבוחר שם דשבועת האלה דליכא בכותה מגלה לה דהאי אלה דהכא הוא שבועה ולזה כתב כיון שגילה לנו סוטה א"כ נגמריה שיהיה דומה לטוטה כל מה שאפשר אבל לא ממש כמו סוטה דההא שם המיוחד דוקא משום דאין זו ג"ש גמורה אלא גילוי מילתא בעלמא ומפני כן בשם או כינוי קני ואי ליכא שם או כינוי אינו כלום אבל בשאר שבועות לא. זה נראה לדעתו ז"ל עם שהוא לחוק:

ה ולא השבועה בלבד וכו'. נדרים (דף י"ג.) משנה שם שבועה שקוקה נדר במוהי הרי אלו כנויים לשבועה ע"כ. ובגמרא תניא רבן שמעון בן גליליא אומר במוהי לא אמר כלום במומתא דלמר מוהי הרי אלו כנויים לשבועה. וכחצו הר"ן והרב"ש ז"ל אית דגריסו במומי במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כנויים לשבועה והי"פ דרשב"ג אחא למימר דליתו אמר צי"ת לא הוי כינוי לשבועה וכו' תנן במומי לא שיאמר כן עם צי"ת אלא בלא צי"ת ע"כ. וי"ל שזו הוא גירסתו של רבינו ז"ל ומפני כן כתב מוהא בלא צי"ת וכן לא אמר מוהא (אלא) דלמר מוהי דלגירסא אחרת לר"ך שיאמר כן בפירושו. אי נמי י"ל בגירסתו רבינו ז"ל בגירסתו וס"ל דרשב"ג פליג אמתי' דפסק במומי' דמיהי הוי כינוי לשבועה. ומלשון רבינו ז"ל שכתב או שהיו ארמיים שלשונו שבועה בלשונם וכו' משמע דק"ל דאם דרך משל היונים שאין לשונם מומתא

ה ולא השבועה בלבד עד לשון שבועה. פ"ק נדרים (דף י"ג):

שמואל

פרק ואלו מותרין

עטרת

לב

ועי' ברמז"ס (פי"ב שזועות ה"ד) שהציא דין זה לענין שזועה וכהר"ן. אולם מדבריו משמע דמיירי שהזכיר לשון שזועה, שהרי דימה אותו לנשבע בשמים וצאריך. ונראה דהולריך לפרש כן לשיטתו דס"ל דשם בלא שזועה לא הוי שזועה.

והראב"ד פי' דהסוגיא מיירי בנדה, והנודר במה שכתוב צה דבריו קיימים משום דדעתיה על האזכרות והאזכרות שבה נדורים הם שע"י הכתיבה והכנה (וצרש"א גרים והכוונה) לשם קדושה הם קדושות, אבל הנודר בתורה לא אמר כלום משום דדעתיה אגילי. ונ"ב מ"ש גילי מאזכרות והא גם הגילי קדשי, וצראשוניס איכא צה ג' ציאורים.

(א) ע' צריטצ"א שפי' דגילי לא הוי דבר הנודר אלא קדושה מאליו, פי' דלא נתקדשו ע"י קדושת פיו אלא הם ממילא קודש ע"י שהוא משמש לכחצ של הס"ת.

(ב) הנמוק"י ציאר משום דלא הוי איסור חפצא, פי' דאינו אלא דין על הגברא להתנהג צו קדושה.

(ג) והרשב"א הוכיח מהגמ' שבת, דלחד נד צאמת גם הגילי קדשי, דהם קדשי מחמת כוונת הכתיבה לשם קדושת ס"ת, והא דאמרינן צסוגיין דעתיה אגילי היינו רק על הגליונות שמתח הכחצ, ולא מיקרי דבר הנודר משום דקדושתן אינס מחמת כוונתו אלא אגב

עליו רק נדר נריך לדין מתפיש צנדריס, וזהו דינא דפרק ג' ודו"ק. וצוה מדויק למה לא הציא הרמז"ס צפ"ג דהרשה דולא דבר האסור, די"ל דזה מוצן ממילא, דכיון דכל הדין התפסה הוא ^{ענין התפסה} מה שמתפיש צנדרי איסור, ממילא שמעית דלא שייך התפסה זו דצבר האסור.

ונראה להוספי, דהרמז"ס אינו סובר לגמרי כהתוס' רי"ד ורלאמ"ה, שהרי צפ"א הוקשה להרמז"ס למה אין להתפיש בתרומה, ואילו להתוס' רי"ד ל"ק דהרי אינו אסור לכל, וכן לראמ"ה ל"ק שהרי אינו קרוב למזבח, וצע"כ צ"ל דהרמז"ס סובר דמלה' דרשינן דכל דבר שהוא קדוש יכול להתפיש צו, וס"ל להרמז"ס דגם תרומה הוה קדש וראוי שיהיה התפסה צו והוי צכלל לה' ודו"ק.

דף יד:

הנודר בתורה וכו'

שיטת הר"ן הוא דהסוגיא מיירי צשזועה. וכתב הר"ן דמיירי שלא אמר לשון "שזועה", וכ"כ הריטצ"א, וס"ל דשם בלא לשון שזועה הוי שזועה, ולזה אם אמר צמה שכתוב צה כיון דדעתו על האזכרות, הוי כאילו הזכיר שם, והוי שזועה. ולכאורה לשיטת הר"ן לעיל (ט.) שכתב דכנדרי רשעים לא הוי אלא יד כיון שלא הזכיר כלל ענין שזועה, ה"ה הכא לא יהיה אלא יד ודו"ק.

עטרת

דף יד:

שמואל

לג

האומיות וכי אזל הכתב אזלא קדושה,
וממילא לא מיקרי דבר הנדור. ונראה
להוסיף דאע"פ דודאי קדשי מדין תשמיש
קדושה, מ"מ איסור זה לא מיקרי דבר
הנדור.

ובעיקר דברי הגמ' בשבת, ע"י בחזון
יחזקאל (שבת) שביאר היטב וכן
מבואר באו"ש (פ"ה מזוזה ה"א) ע"ש.

וע"ע ברש"א שכתב דלפי הראב"ד לאו
דווקא על האזכרות אלא ה"ה על
כל הכתב יכול להתפס דהרי כל הכתב
הוא קודש.

אולם יעוי' באו"ש (פ"א תפילין ה"ו)
שכתב דווקא האזכרות, לאזכרות
קדושה איכא זהו ע"י כתיבה לשם קדושה,
אבל שאר הס"ת אע"פ דבעי כתיבה לשמה
מ"מ קדושה לא בעי, דהוי כמו לשמה
דצינית דבעי לשמה ואטו ס"ד דהמתפס
דצינית יהא מתפס בדבר הנדור.

ובעיקר שיטת הראב"ד, נתקשו האחרונים
מאד מה שייך התפסה באזכרות,
והא לכאורה האזכרות הם רק קדושות אבל
אין בהם איסורים, ונפשוטו א"א להתפס
בקדושה בלי איסורים וכדהוכחנו לעיל (יב):
מהרש"א ע"ש. ומאלנו בזה ג' מהלכים.

א) ע"י בארזא דבי רב (כת"י) שכתב
דמתפס על האיסור מחיקת
השם. ויש לדון בזה טובא, חדא דיש לדון
אם יש להתפס איסור אכילה מאיסור

מחיקה, ע"י לעיל שכבר נסתפקנו בזה
לענין אם יכול להתפס איסור הנאה
מאיסור אכילה.

ועוד דפי' זה לא שייך א"כ נאמר
דהאיסור מחיקה הוא רק על שם
שנכתב בקדושה, דנמלא דע"י הקדשתו הוא
דחל איסור מחיקה והוי דבר הנדור, אבל
אם יש איסור מחיקה אפילו על שם שנכתב
שלא בקדושה א"כ לא מיקרי דבר הנדור
כלל, וכבר האריכו בזה האחרונים ע"י
מח"א (בהגהות על הטור הל' ס"ת)
וצשו"ת שאילת יעבץ (ח"ב סי' ק"מ). ועוד
יש לדון על פי' זה אם בכלל האיסור
מחיקה מיקרי דבר הנדור ודו"ק.

ב) ועי' בחי' ר' שמואל שביאר עפ"י מה
שהביא המח"א שם מתוס'

בערכין (ו. ד"ה יגוד) שכתבו דהמקום
שנכתב בו השם בקדושה אסור בהנאה ואף
אם כבר נמחק השם, וא"כ י"ל דהוי דבר
הנדור מלד האיסור הנאה שבו. (עי'
בגרי"ז שנתקשה על התוס' דלא מצינו דין
מקום אלא בכתבי קדש דגוף הכתבי קודש
דין קדושה עליהם אבל בהשם לא מצינו
דין מקום). אולם שני הפירושים הנ"ל לא
א"ש להרש"א, שהרי הרש"א כתב לאו
דווקא האזכרות אלא ה"ה יכול להתפס
בכל הכתב ואפי' אגילי.

ג) ושמעתי מהגר"א גורביץ שליט"א
שאמר דלכאורה לפי
הרש"א א"ל דהאיסור הוא מה שאין
מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה,

וכמזואר ברמז"ס (פ"ה תפילין ה"א).
אולם יש לדון בזה דלכאורה איסור זה הוא
דבר האסור ולא דבר הנדור ודו"ק.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם הביא דין זה גם בנדר, אולם
לא פי' כהראש"ד דמתפיק דמתפיק
בהאזכרות אלא פי' דמתפיק באיסור ונדר
הכתוב בתורה.

ונראה דלהרמז"ס גדר הדברים הוא כגדר
כנדרי רשעים, דהוה כאילו אמר
לשון נדר. ולפי"ז מדויק מאד מה
שהרמז"ס הביאו תיכף אחר דינא דכנדרי
רשעים.

ועי' במח"א (בהגהות על הרמז"ס פי"ב
משבועות) שכתב דנפק"מ בין
הרמז"ס והראש"ד הוא דלהרמז"ס אי'
להתפיק בספר בראשית, כיון דלא כתוב
שם לשון נדר. ועוד נפק"מ לענין ספרים
הנדפסים.

וע"ע במח"א שם שנתקשה למה לא פי'
הרמז"ס כהראש"ד דמתפיק
בהאזכרות. ועי' בקר"א שתי' בפשיטות
דהרמז"ס לשיטתו דס"ל דזעין דבר הבא
ע"י נדר דווקא והאזכרות אינן באין ע"י
נדר, וכ"כ בחי' ר' ראובן (סי' ט' ס"ק
צ'). ויש לדון בדבריהם מדברי הגרי"ז
שכתב דמדמהני התפסה צמעשר בהמה
הואיל וקדושתו ע"י אדם, מוכח דכל שהוה
ע"י אדם לא זעין בזה בנדר ונדבה ממש,
ורק היכא די' חובת קרבן המסייע

לקדושת הקרבן שתחול, בזה זעין שיהיה
בזה בנדר ונדבה. ולכאורה מוכח דהקר"א
אינו קוצר כהגרי"ז, ונ"ע ממעשר בהמה.
ונראה טעם אחר למה לא פי' הרמז"ס
כהראש"ד, דס"ל להרמז"ס דלענין
דבר הנדור זעין שתהיה ע"י כח נדר
שבאדם, ובאזכרות אע"פ שקדושתו ע"י
האדם מ"מ ליכא קדושת נדר. ונדעת
הראש"ד י"ל דס"ל דלענין דבר הנדור קגי
בזה שהקדושה בזה ע"י האדם.

קונם שאני ישן וכו'

וכתב הר"ן דמיירי שאמר שאני ולא שאני
וכו'. ונ"ע דכשאומר שאני למה לא
יהיה לכהפ"ח אסור מדין יד. ועי'
ברייטנ"א שביאר דכיון דבגמ' מסקינן דלא
הוי אלא אסור מדרבנן דהרי הוא דבר
שאין בו ממש, לא מחמירין כולי האי
לאסור מדין ידות. ועי' בתוס' רי"ד (אות
ג') שחולק וס"ל דאסור מטעם ידות, ועי'
במילואים להריטנ"א שהאריך בדבריהם.

ומודה ר' יהודה וכו'

כי לא מיזדהר וכו'

וצ"ע למה הוצרך הגמ' לחלק משום כי
לא מיזדהר וכו', והא לכאורה
החילוק הוא פשוט, דר' יהודה לא אסר
אלא היכא דהשתא עביד איסורא והוי ספק
איסור דאורייתא, אבל בזה דמודה ר"י הוי
ודאי היתר ומהיכ"ת יהיה אסור עכשיו
לעבור על תנאי, והא לא גרע ממי שרואה